

KAMUOYUNUN BİLGİLENDİRİLMESİNDE YAZLI BASININ HABER BAŞLIKLARI: BİR ÖRNEK OLAY İNCELEMESİ

Nural İmik Tanyıldızı*

Özet

Kamuoyu duyarlı hale geldiği ve farkına vardığı olaylar karşısında oluşmaktadır. Kamuoyunu bilgilendirip, olayları algılamasını sağlama görevinin büyük bir bölümünü günümüzde kitle iletişim araçları yapmaktadır. Yazılı basının kamusal görevlerinin başında, temel işlevi olan bilgi verme görevi gelmektedir. Çağımızda, özellikle siyaset kurumu başta olmak üzere, karar verme yetkisine sahip hiçbir kurum ve kuruluş, kamuoyu adı verilen halkın genel kanaatinden bağımsız faaliyet gösterememektedir. Bu nedenle kamuoyunu oluşturan en önemli araçlardan biri olan yazılı basının halkı bilgilendirirken, gerekli özeni göstermesi gerekmektedir.

Araştırmanın amacı; Türkiye’de kamuoyunun bilgilendirilmesinde yazılı basının rolünün bir örnek olay üzerinden açıklamaya çalışmaktır. Yöntem olarak Van Dijk’in söylem analizine başvurulmuştur. Bu nedenle Türkiye’de bulunan farklı görüşleri yansıttığı düşünülen üç ulusal gazete; Cumhuriyet, Zaman ve Hürriyet seçilerek, “Adalet ve Kalkınma Partisi’ne kapatma davası açılması” haberinin gazete başlıklarında nasıl sunulduğu analiz edilmiş; bu bağlamda Türk kamuoyu’nun bilgilendirilmesinde yazılı basının rolünün ne olduğu açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yazılı Basın, Kamuoyu, Basın ve Siyaset, Manşet

PRESS HEADLINES INFORMING THE PUBLIC OPINION: A CASE STUDY

Abstract

Public opinion occurs against of the events which was realized and sensed. Mass media has a big role to informed of the public opinion and the events can be sensed by public opinion with mass media. A head of the first duty of the press is to informed. Nowadays, institutes that have an arbitrament especially politics intitute dosn’t behave from without public opinion. So press that is one of the importat tools which to form the public opinion can be care when it informed of the public.

The aim of the this study is to explain of the role of the press to informed of the public opinion with useing a one model event. It use analysis of the Van Dijk. For this it is choosen three different newspapers in Turkey; “Cumhuriyet, Zaman, Hürriyet”. The headlines of the press that about The Party of Adalet ve Kalkınma are analysed and it tries to explain the role of the headlines of the press to informed of the public opinion.

Key Words: Press, Public Opinioun, Press and Politics, Headine

---

* Arş. Gör., Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi

Giriş

Kamuoyu toplumsal yaşantının her döneminde varlığını ve önemini hissettirmiştir. Kamuoyu, karar yetkisine sahip toplumun bütün kurum ve kuruluşlarını etkilemektedir. Kimilerine göre oldukça etkili, kimilerine göre ise bir kurgudan ibaret olan kamuoyunun geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. 19. yüzyıla kadar, daha çok bireysel bir güç olarak görülen kamuoyu, bu dönemden sonra kamusal yaşamda önemli bir güç olarak görülmeye başlanmıştır. Nüfusun kentlerde yoğunlaşması, çalışma koşullarının güvensizliği, bunalım ve savaş tehlikeleri, kitle iletişim araçlarının gelişmesi bu durumun en önemli nedenidir (Domenach, 1995, 19-21).

İletişim teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak hedef kitlesi her geçen gün daha da genişleyen basın organları, kamuoyu oluşum sürecinde oldukça önemli bir görev üstlenmektedir. Bu görevlerden biri de halkı bilgilendirmedir.

Kitle iletişim araçlarında özellikle yazılı basında bilgilendirme ve haber verme görevi yerine getirilmeye çalışılırken en önemli nokta metne yüklenen ideoloji ve anlamdır. Bu durum basın için hazırlanan metinlerin, diğer metin türlerinden daha sorunlu olmasına neden olmuştur. Haberlerdeki sözcük seçimleri ve cümle yapıları önemlidir (Dursun,2001, 58-70). Her gazete desteklediği politik görüşe halkın desteğini sağlamak için bilgi verirken belirli bir politik duruş sergilemektedir (Poyraz, 2002, 13). Basının giderek holdingleşmesi ve siyaset kurumuyla karmaşık ilişkiler içine girmesi üzerine 1970'li yıllarda ortaya ekonomi politik yaklaşım çıkmıştır. Bu yaklaşım basın işletmelerinin mülkiyet yapılarını incelemekte ve bu yapılanmanın basın siyaset ilişkisine olası etkilerini incelemektedir. Ekonomi politikçiler basında yaşanan tekelleşme olgusu sonucunda, bilgi akışının ekonomik ve siyasal iktidarların çıkarına hizmet eder hale geldiğini savunmaktadır (Öksüz, 2007, 72).

Yazılı basın meşruluğunu halkın gerçekleri öğrenme yönünde sergilemiş olduğu kamusal hizmetten almaktadır. Bu nedenle elindeki bu gücü kamuoyu oluşturmak amacıyla haberi uyarlayarak kendi çıkarları doğrultusunda kullanmamalıdır(Öksüz, 2007, 71). Haber sunumlarında mesleki ahlak ilkelerine uyulmalıdır. Kamuoyunun bilgilendirilmesinde önemli bir role sahip olan yazılı basının bilgilendirme işlevini yerine getirirken üzerine düşen görevi ne şekilde yaptığı önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı da kamuoyunun bilgilendirilmesinde yazılı basının haber başlıkları rolünün örnek bir olay üzerinden ortaya konulmasıdır.

Yapılan kaynak araştırmasında konuyla ilgili olarak Gül Kaya tarafından 1988 yılında yazılan “Türkiye’de Kamuoyunun Oluşumunda Yazılı Basın ve Tarafsızlık İlkesi” konu başlıklı yüksek lisans tezine ve Ali Rıza Taban tarafından 1995 yılında yazılan “Kamuoyu Oluşturmada Kitle İletişim Aracı Olarak Yazılı Basının Rolü ve Konya Yerel Basını Üzerine Örnekler” konu başlıklı yüksek lisans tezine ulaşmak mümkündür. Bunlar konuyla yakından ilişkili olan çalışmalardır. Genel olarak bu alanda yapılan diğer bilimsel çalışmaların özellikle kamuoyu ve yazılı basının kamuoyuna etkileri ile sınırlı kaldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca yapılan yayınların daha çok bir olayın basındaki sunumu şeklinde olduğu görülmektedir (Bulut ve Yaylagül, 2004). Bu çalışmada ise diğerlerinden farklı olarak bir örnek olay üzerinden yazılı basındaki haber başlıkları incelenerek kamuoyunun ne şekilde bilgilendirildiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada öncelikle kamuoyu kavramından bahsedilmiştir. Daha sonra kamuoyunun oluşum sürecinde yazılı basın ele alınarak, kamuoyu ve basın ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Ardından basının bilgilendirme işlevi kamuoyunu etkilemesi açısından ele alınmaya çalışılmıştır. Araştırmanın genel çerçevesi çizilerek, ele

alınan konunun haber başlıklarındaki sunumu ve çözümlemesine geçilmiştir. Sonuç bölümünde ise kaynak taraması ve gazete çözümlemelerinden elde edilen bulgular açıklanarak, konuya yönelik önerilerde bulunulmuş ve konuyla ilgili sayılıların doğrulanıp doğrulanmadığı ifade edilmiştir.

Kamuoyu Kavramı

Kamuoyu, kapsam ve yapı itibari ile kamu ve oy kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Bu yapı içerisinde karşımıza ilk olarak kamu unsuru çıkmaktadır (Bekiroğlu, 2006, 37). Kamu kelimesi sözlük anlamı olarak umumi, herkese ait, yani hususi olmayan alanı; halk, amme kelimelerinin üçünü de kapsamaktadır. Kamu, bir ulus veya toplumun bütün yetişkin üyelerinin az çok genel olan konularına ve ilgilerine işaret etmektedir (Balcı, 2000, 38). Oy ise kanaat anlamında kullanılmaktadır (Öksüz, 2007, 68). Oy kelimesini iki anlamda kullanmak mümkündür. Birinci anlama göre oy; siyasal ya da sosyal bir süreç çerçevesinde kişinin tercihlerini belirleyen bir fiildir. İkinci anlamı ise fiil ve kanaatin karşılığıdır (Balcı, 2000, 39). Kamuoyu tarihine bakıldığında oy kavramının, kamu kavramıyla beraber geliştiğini söylemek mümkündür.

Kamuoyunun bugüne kadar değişik tanımları yapılmıştır. Mac Kinnon kamuoyunu tanımlarken "Toplulukta yer alan en ahlaklı, en zeki, en saygın, en iyi haber alan kişilerin bir konu hakkındaki duygularıdır" derken, Minor; "Önemli bir kamu sorunu karşısında geniş sayıdaki insanların, tutum, duygu ve fikirleridir" şeklinde bir tanımlama yapmıştır (Güz, 2005, 95).

Münci Kapani ise kamuoyu denince akla, toplumun bütün yetişkinleri tarafından paylaşılan ortak bir görüşün gelmemesi gerektiğini, toplumun tümünü kapsayan ve oybirliğini ifade eden böyle bir kanaatin sosyolojik gerçeklere aykırı düşeceğini söylemektedir. Kamuoyu kelimesiyle

yalnızca belirli bir olay veya sorun durumunda oluşan ve görüş bildiren kişilerin geçici olarak oluşturdukları grup kastedilmektedir (Kapani, 1988, 148). Milburn'a göre kamuoyu değişik insanların değişik bir dizi konuda siyasete ilişkin tutumlarını yansıtmaktadır. Bu tutumlar bazı insanlarda güçlü olabilmekte ve sık sık ifade edilebilmektedir (Milburn, 1996, 40). Kamuoyu kavramı iletişim, siyaset, sosyoloji, sosyal psikoloji gibi birçok bilim dalı tarafından incelenmektedir. Her disiplin kavramın tanımlanmasında kendi ilgi alanına giren unsurları ön plana çıkarmıştır. Bu alandaki literatür incelendiğinde bir birinden farklı tanımlara ulaşılmaktadır.

Kamuoyunu kesin olarak tanımlama çabaları alanda yapılan araştırmalarda bir ilerleme sağlamadığı gibi, kamuoyu kavramının daha da parçalanmasına ve neredeyse kullanılmaz hale gelmesine neden olmuştur. Kamuoyu kavramının bir kurgudan ibaret olduğunu savunanlar çıkmıştır. Fakat bu görüş etkili olamamıştır (Neumann, 1998, 82). Genel olarak kamuoyu, karşılıklı etkileşim ve müzakere sonucunda genele egemen olan görüş olarak ifade edilmektedir (Öksüz, 2007, 67). Bu çalışmada ise Kapani'nin kamuoyu tanımından hareket edilerek kamuoyu kelimesi ile yalnızca belirli bir olay veya sorun durumunda oluşan ve görüş bildiren kişilerin geçici olarak oluşturdukları grup kastedilmektedir.

Kamuoyunun Oluşum Sürecinde Yazılı Basın

Oluşturulmak istenen etkinin düzeyine, belirlenen amaca ve hedef kitleye göre kamuoyunu oluşturan araçlar değişiklik gösterebilmektedir. Teknolojik gelişmeler de tarihsel dönemlerde kamuoyunu etkileyen iletişim araçlarının değişmesine neden olmuştur. İletilerin kitlelere ulaştırılmasını sağlayan teknolojilerin bulunuşu ile kitlesel kullanım alanlarına kavuşan, kitle iletişimine, kaynağın kitleler halindeki hedefine ulaşma amacı nedeniyle bu ad verilmiştir (Yüksel, 2001,4).

Birey ve gruplar kamuoyunun oluşumunda her zaman önemli rol oynamıştır ve oynayacaktır. Fakat zaman içerisinde teknolojinin gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkan kitle iletişim araçları kanaat oluşumu sürecinde etkin rol oynamaya başlamıştır. Kitle iletişim araçları en temel işlevlerinden biri olan haber iletimini çok kısa zaman içerisinde geniş kitlelere ulaştırarak gerçekleştirebilmekte, böylece onların kanaatlerine yön verebilmektedir (Balcı, 2000, 48).

Kamuoyunu dikkate almadan kitle demokrasısından söz etmek mümkün değildir. Kamuoyu ise hem oluşumu hem de kendini ifade edişi açısından bir iletişim sürecinden ayrı tutulamamaktadır. Kamuoyu kendiliğinden mevcut değildir. Toplumsal ve siyasal alanda ortaya çıkan olayların ilgi konusu oluşturma biçimine bağlı olarak sürekli bir kurma ve yıkılma sürecinin sonucudur (Wolton, 1991, 43). Bu sürecinin oluşumunda da kamuoyu kitle iletişim araçlarından elde ettiği haber ve bilgiler sonucunda bir kanaate ulaşmaktadır. Yani kamuoyu duyarlı hale geldiği ve farkına vardığı olaylar karşısında oluşmaktadır.

İletişim teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak hedef kitlesi her geçen gün daha da genişleyen basın organları, kamuoyu oluşum sürecinde oldukça önemli bir görev üstlenmektedir. Bireyler dış dünyada olup biten olaylardan basın aracılığı ile haberdar olmakta ve kanaat oluşturmaktadır. Yeryüzündeki olup biten tüm olayları yayınlamak mümkün olmadığından bir seçim işlemi yapılması gerekmektedir. Basın bu seçim işlemi ile kamu gündemini belirlemektedir (Öksüz, 2007, 70).

Basın; kamuoyunun oluşmasına yardımcı olduğu kadar, kamuoyunun sesinin duyurulması işlevi ile de yükümlüdür. Ülkeyi yönetenler, basının aracılığı ile kamuoyundan gelen tepkiler, talepler, eğilimler ile uyguladıkları politikalarda aldıkları kararlarda, değişikliklere ya da yeni düzenlemelere gidebilmektedirler. Kamuoyunun ve basının işlevselliği tam

olarak bir birini tamamlayan öğeler haline geldiğinde, ülkede yanlış ve keyfi kararların, toplumun yapısına uymayan kararların ortaya konulması güçleşmektedir (Vural, 1999, 62). Bernard Cohen'e göre, basın insanların neyi düşünmeleri gerektiği konusunda çoğu kez başarılı olmayabilir fakat okuyuculara ne hakkında düşünmeleri gerektiğini anlatma konusunda son derece başarılıdır (Cohen, 1963, 13).

Funkhouser 1960 yıllarda ulusal basının çeşitli sorunlara gösterdiği ilgiyi gözden geçirmiş ve ele aldığı konuların halkın önemli gördüğü sorunlarla paralellik gösterdiğini belirlemiştir. Basının bu sorunlara verdiği önem ile halkın bu sorunlara verdiği önem arasında benzer ilişkiler olduğu görülmüştür (Milburn, 1996, 249). Kamuoyunun oluşumu sürecinde diğer önemli bir bulgu ise suskunluk sarmalı teorisi. Bu teoriye göre toplum sapan bireyleri dışlamakta ve tehdit etmektedir. Bu nedenle toplumun çoğu kitle iletişim araçları tarafından desteklenen olayları kabul etmese de sesiz kalmaktadır (Kalender, 2005, 112). Yani basın kamunun düşüncelerini açıkça ifade etmesini ya da gizlemesini etkilemektedir.

Kamuoyunu Etkilemesi Açısından Yazılı Basının Bilgilendirme İşlevi

Kitle iletişim araçları olaylar ve koşullar hakkında haber ve bilgi aktararak, ulusal ve uluslararası koşulların anlaşılmasını, bilerek tepkide bulunmasını sağlamaktadır (Yüksel, 2001, 7). McQuail kitle iletişim araçlarının özelliklerinden bahsederken ilk önce bu araçların haberin, düşüncenin, bilginin, gelişmenin üretilmesi ve dağıtılmasına katkıda bulunduğu üzerinde durmuştur (McQuail, 1994, 41). Basının işlevlerinin birçoğunun temelinde haber ve bilgi verme görevi yer almaktadır. Başka bir ifade ile haber ve bilgi verme diğer işlevlerin ortaya çıkmasında temel bir görev üstlenmektedir (Güz, 2005, 16).

Kitle iletişim araçlarının en önemli ve en büyük görevi bilgilendirmedir. Çünkü bilgi

değişimini kolaylaştırmak ve insanlığın ortak bilgi hazinesinden daha kolay yararlanmasını sayabilmek için kitle iletişim ağları her gün geliştirilmektedir (Kızıl, 1998, 1). İçinde yaşamakta olduğumuz bu dönemin en önemli olguları hiç kuşkusuz bilgi çağı ve bilgi toplumdur. Bilginin topluma aktarılması ise en az bunlar kadar önem taşımaktadır. Günümüzde bilginin önem kazanması ve bunun topluma aktarılması bağlamında basın “dördüncü güç” olmanın ötesinde “birinci güç” konumuna gelmiştir. Bugün basın, oluşumunun ona kazandırmış olduğu özellikten dolayı devletin elinde bulundurduğu üç erkten çok daha ileride bir dinamizmi kendi bünyesinde barındırmaktadır (Gezgin, 2006, 1).

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kitle iletişim araçları içinde en uzun geçmişe ve böylelikle en geniş deneyime sahip olan gazetelerin temel görevi, en iyi, en yeni, en etkili ve en geniş haber ve bilgileri en doğru biçimde kamuoyuna sunmaktır (Vural, 1999, 84). Gazeteciliğin özü, içinde yaşadığımız toplumu demokratikleştirirken, halkada özgürleştirecek bilgi ve görüşleri vermektir (Duran, 2003, 112).

Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’nde halkın gerçekleri öğrenmesi ve bilgi alması konusundaki temel sorumlulukları şu şekilde gösterilmiştir (İlkiz, 2003, 141):

Gazeteci; bilgi ve haber alma, yorum yapma ve eleştirme özgürlüklerini ne bahasına olursa olsun savunmaktadır.

Halkın bilgi edinme hakkı uyarınca, gazeteci kendi açısından sonuçları ne olursa olsun, gerçeklere ve doğrulara saygı duymak ve uymak zorundadır.

Araştırmanın Yöntemi

Türk yazılı basınında yer alan haber başlıklarının kamuoyunu bilgilendirmedeki rolünün ele alındığı çalışmada söylem analizi yapılmıştır. Bu nedenle sayıtların test edilmesi için “Adalet ve Kalkınma Partisi’ne kapatma davası açılması” örnek

olayı seçilmiştir. Türkiye’de bulunan farklı görüşleri yansıttığı düşünülen üç yaygın gazetede (Cumhuriyet, Zaman ve Hürriyet) konuyla ilgili yer alan haberler söylem analizine tabii tutulmuştur. Egemen ideolojinin haber söylemine yansımaları irdelemede önemli bir model olduğu için Van Dijk’in söylem analizi modeli çalışmada temel alınmıştır. Bu analiz tekniğinde makro çözümleme içinde yer alan haber başlıkları çözümleme tekniği kullanılmıştır (İnal, 1996, 97). Köşe yazıları ise araştırmanın dışında tutulmuştur.

Çalışmanın 15, 16 ve 17 Mart tarihleri ile sınırlı tutulmasının nedeni, bu tarihinin araştırmaya konu olan “Adalet ve Kalkınma Partisi’ne kapatma davası açılması” olayının basında yer aldığı ilk üç gün olmasıdır. Kapatma davası 14 Mart 2008 tarihinde akşam saatlerinde açılmıştır. Fakat olayın zaman itibari ile aynı gün yazılı basına yansımaları mümkün olmadığından 15, 16 ve 17 Mart tarihli gazeteler ele alınmıştır. Yazılı basında konu ile ilgili bilgi yoğunluğunun ilk günlerde daha fazla olması ve araştırmanın sadece kapatma davası açılmasının kamuoyuna duyurulması ile sınırlı olması nedeniyle araştırmada sadece bu tarihli gazetelere yer verilmiştir.

Gazetelerin Haber Başlıklarının Çözümlemesi

Bu bölümde gazetelerde yer alan olayla ilgili haber başlıkları incelenmiştir. Başlıklar, gazeteler arasındaki farklılıkları daha da belirginleştirmek için, gazetede yazılış şekliyle ele alınmıştır.

Cumhuriyet Gazetesi Haber Başlıkları

Gazetede konuyla ilgili yer alan başlıklar şu şekildedir:

Kapatma davası, (Manşet, 15 Mart 2008),
“Amaç şeriat devleti”, (Manşet, 16 Mart 2008),

Erdoğan meydan okudu, (Alt başlık, 16 Mart 2008, 1. sayfa),

Savcının gerekçeleri doğru, (Alt başlık, 16 Mart 2008, 1. sayfa),

Hukuki zemini yok, (Başlık, 16 Mart 2008, 5. sayfa)

“Hukuken etkilenmez”, (Başlık, 16 Mart 2008, 6. sayfa)

Siyaset yeniden biçimlenecek, (Başlık, 16 Mart 2008, 7. sayfa)

AKP'nin hedefi şeriat devleti, (Başlık, 16 Mart 2008, 9. sayfa)

AKP formül arıyor, (Manşet, 17 Mart 2008),

Asıl zulüm laiklere, (Alt başlık, 17 Mart 2008, 1. sayfa),

Gül parti lideri gibi, (Başlık, 17 Mart 2008, 4. sayfa),

Cesaretleri ABD'den, (Başlık, 17 Mart 2008, 5. sayfa),

“Zulme uğrayanlar laikler”, (Başlık, 17 Mart 2008, 6. sayfa),

Başkanların icraatları, (Başlık, 17 Mart 2008, 8. sayfa).

Cumhuriyet gazetesi 15, 16 ve 17 Mart tarihlerinde konuyla ilgili haberlere yoğun bir şekilde yer vererek konuyu gündemde tutmuştur. Haberlerin üç gün boyunca manşetten verilmesi, hatta birinci sayfadaki alt başlıkların ve iç sayfadaki çoğu sayfa başlıklarının bu konuya ayrılmış olmasını, gazetenin konuya verdiği önemin bir yansıması olarak algılamak mümkündür. Yalnız olayın yazılı basına yansıdığı ilk gün olan 15 Mart 2008 tarihinde, gazete'nin bu olayı manşetten verdiği fakat iç sayfalarda konuya başka başlıklarla yer vermediği görülmüştür. Bunun nedeninin ise kapatma davasının akşam saatlerinde açılması ve o saatlerde gazetelerin diğer gün için hazırladıkları haberleri çoktan bitirmiş olmalarıdır. Manşet, alt başlık ve iç sayfa başlıklarına baktığımızda Türkiye'yi etkileyen bu olaya karşı Cumhuriyet gazetesinin parti kapatma davasının açılmasını yerinde bir davranış

olarak bulduğu ve destekleyen bir tutum izlediği görülmektedir.

Özellikle üzerinde durulması gereken başlıklar tırnak işareti içerisinde verilmiştir. Ayrıca başlıklarda anlaşılabilirlik sade ifadeler kullanılmış ve bilgi eksiltme yoluna gidilmemiştir. Örneğin 16 Mart tarihli “Amaç şeriat devleti”, manşetinde olduğu gibi iddianamenin odak noktasına dikkat çekilmiş ve partinin kapatılması isteminin nedeninin düzene karşı olmaları olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Başlıklarda kimi zaman genelleştirme yoluna da gidilmiştir. 17 Mart 2008 tarihli gazetede yer alan başlıkta “Cesaretleri ABD'den”, ifadesi kullanılarak; AKP'ye kapatma davası açılmasının yerinde bir davranış olmasına karşın “cesaretleri” kelimesiyle kapatma davasının açılmasını istemeyen ve buna karşı çıkan bütün siyasetçiler genelleştirilerek bunların arkasında ABD'nin olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca 17 Mart 2008 tarihli “asıl zulüm laiklere” başlığında bilgi eksiltimine gidilerek konu daha dikkat çekici hale getirilmiş ve bu durumda mağdur olan kesimin Adalet ve Kalkınma Partililer değil de laikler olduğu vurgulanmıştır. Örnek olarak Sivas katliamında ölenler belirtilerek, durumun şeriatçılar tarafından çıktığı ve asıl zulüme uğrayanlarında onlar olduğu ifade edilmiştir. Olayın duyulduğu ilk gün dava açıldığına dikkat çekilmiş, daha sonraki manşetlerde ise olayın tarafları ve ayrıntılarını ele alan başlıklar kullanılmıştır. İlk gün olayı kamuoyuna duyurma görüntüsünde olan gazete, sonraki günlerde olayın aktörleri ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur. Örneğin, ilk gün: Kapatma davası, (15 Mart 2008), manşeti kullanılmış, ikinci gün: “Amaç şeriat devleti”, (16 Mart 2008,),manşeti kullanılmıştır. Üçüncü gün ise, “AKP formül arıyor”, (17 Mart 2008), manşetine yer verilmiştir.

Zaman Gazetesi Haber Başlıkları

Gazetede konuyla ilgili yer alan başlıklar şu şekildedir:

(Dünya Şaşkın) AK partiye sürpriz kapatma davası,(Yan başlık, 15 Mart 2008),

Davaya tepki büyüyor, (Manşet, 16 Mart 2008),

İddianame yalanlanmış haberlerle dolu, (Alt başlık, 16 Mart 2008, 1. sayfa),

Partilerin geleceğini ancak millet iradesi belirler, (Başlık, 16 Mart 2008, 11. sayfa),

“Sadece demokrasiye değil, ekonomiye, istikrara ve yatırıma müdahale edildi” (Başlık, 16 Mart 2008, 12. sayfa),

Erdoğan’ın “geçmiş olsun” telefonu bile kapatma sebebi, (Başlık, 16 Mart 2008, 13. sayfa),

Millete bu ayıbı reva görenler bunun utancıyla yaşayacak, (Başlık, 16 Mart 2008, 14. sayfa),

Türkiye’nin itibarı sarsıldı, (Başlık, 16 Mart 2008, 15. sayfa),

Bu davayı 23 Nisan’da çocuklara nasıl anlatacağım? , (Alt başlık, 16 Mart 2008, 15. sayfa),

Yargı siyasete karışmasın, (Başlık, 16 Mart 2008, 16. sayfa),

AK Parti’yi kapatma davası millet iradesi ve demokrasiye karşı en büyük hukuki ayıptır, (Başlık, 16 Mart 2008, 17. sayfa)

Kara Pazartesi Korkusu, (Manşet, 17 Mart 2008),

TÜSİAD: Parti kapatma kabul edilemez, (Yan başlık, 17 Mart 2008, 1. sayfa),

Piyasalarda Kara Pazartesi Korkusu, (Başlık, 17 Mart 2008, 12. sayfa),

Parti kapatma Türk demokrasisi açısından kabul edilemez, (Alt başlık, 17 Mart 2008, 12. sayfa),

CHP, parti kapatmayı zorlaştıracak değişikliğe de karşı çıktı, (Alt başlık, 17 Mart 2008, 13. sayfa),

İddianame Perincek’ in başvurusundan alıntılanmış, (Yan başlık, 17 Mart 2008, 13. sayfa),

Anayasa Mahkemesi üyelerini etkilemek için “367 tartışması” nı kullandı, (Başlık, 17 Mart 2008, 14. sayfa),

AK Parti’den değil milletin egemenliğinden korkuyorlar, (Başlık, 17 Mart 2008, 15. sayfa),

AK Parti’yi kapatma başvurusu Türk toplumuna karşı yapılmış gerici bir eylem, (Başlık, 17 Mart 2008, 18. sayfa),

Demokrasilerde partileri millet kurar millet kapatır, (Başlık, 17 Mart 2008, 27. sayfa),

Zaman gazetesi 15, 16 ve 17 Mart tarihlerinde konuyla ilgili haberleri üç gün boyunca manşetten vermiştir. Gazetenin birinci sayfalarındaki alt başlıkların ve iç sayfadaki çoğu sayfa başlıklarının bu konuya ayrılmış olması gazetenin konuya verdiği önemin bir yansıması olarak algılamak mümkündür. Yalnız olayın yazılı basına yansıdığı ilk gün olan 15 Mart 2008 tarihinde gazetenin bu olayı yan manşetten vermesi ilginç bir durumdur. Diğer sayfalarda da konuyla ilgili başka bir habere yer vermemiştir. Bunun nedeninin ise kapatma davasının akşam saatlerinde açılması ve o saatlerde gazetelerin diğer gün için hazırladıkları haberleri çoktan bitirmiş olmalarıdır. Fakat diğer günlerde habere yoğun ilgi göstermiştir. Hatta incelenen gazetelerden daha fazla yer verdiğini söylemek mümkündür. Türkiye’yi etkileyen bu olaya karşı Zaman gazetesinin açıkça parti kapatma davasının açılmasının yanlış bir davranış bulduğu ve dava açılmasını desteklemeyen bir tutum izlediği görülmektedir.

Gazetede ki haber başlıklarına bakıldığında, olayı özetler nitelikte çarpıcı başlıklara rastlanılmaktadır. Açılan kapatma davasına yönelik haberler Adalet ve Kalkınma Partisi yanlısı bir tutum izlenerek çarpıcı bir şekilde ele alınmıştır. Başlıklarda doğrudan dava açılmasına karşı oluşan tepkilere yer verilerek, bütünü yansıtır

nitelikteki başlıkların seçilmesine dikkat edilmiştir. Yani haber başlığı, haberin içeriğini özetler niteliktedir. 15 Mart 2008 tarihli; “(Dünya Şaşkın) AK partiye sürpriz kapatma davası” başlığı, 16 Mart tarihli; “İddianame yalanlanmış haberlerle dolu”, “Yargı siyasete karışmasın”, “Partilerin geleceğini ancak millet iradesi belirler”, “AK Parti’yi kapatma davası millet iradesi ve demokrasiye karşı en büyük hukuki ayıptır” başlıkları ve 17 Mart 2008 tarihli “Parti kapatma Türk demokrasisi açısından kabul edilemez”, “AK Parti’yi kapatma başvurusu Türk toplumuna karşı yapılmış gerici bir eylem” başlıkları bu durumu ifade eder nitelikler taşımaktadır.

Bunun dışında bazı başlıklarda da haberi kurgulama ve hikaye etme yöntemine başvurulmuştur. “Piyasalarda Kara Pazartesi Korkusu” başlıklı 17 Mart 2008 tarihli manşette de hikaye etme yöntemine başvurulmuş ve öncelikle olaya dikkat çekilmek istenmiştir. Haber başlığından olayı tam olarak anlamak mümkün değildir. Haberin devamında olay detaylı bir şekilde genişletilmiş ve sonuç bölümünde de asıl verilmek istenen belirtilmiştir.

Genel olarak Zaman gazetesinde olayla ilgili ele alınan haber başlıklarının olayı kişilere bağlayan bir yanı olduğu görülmüştür. Ayrıca başlıklarda doğudan kişilere vurgu yapılmaktadır. Bu şekilde olayı toplumsal boyuttan uzaklaştırıp bireysel bir boyuta yerleştirmektedir. Bunu yaparken de özellikle Erdoğan’ın ifadelerine yer verilmektedir.

Hürriyet Gazetesi Haber Başlıkları

Gazetede konuyla ilgili yer alan başlıklar şu şekildedir:

YARGITAY ŞOKU, (Manşet, 15 Mart 2008),

AKP laikliğe aykırılığın eylem odağı, (Başlık, 15 Mart 2008, 18. sayfa),

BAŞBAKANA 61 SUÇLAMA, (Sürmanşet, 16 Mart 2008),

İşte yasağı istenenler, (Orta sayfa tam başlık, 16 Mart 2008, 20–21. sayfalar),

Yargı Erdoğan’ı yasadışı ilan etti, (Alt başlık, 16 Mart, 2008, 21. sayfa),

Garabet ayıbını yaşayacaklar, (Başlık, 16 Mart, 2008, 22. sayfa),

BAŞSAVCIYI BAY-PASS PLANI, (Sürmanşet, 17 Mart 2008),

Demokrasilerde parti kapatma kabul edilemez, (Başlık, 17 Mart, 2008, 8. sayfa),

Evvel Allah, dönüş yok, (Başlık, 17 Mart, 2008, 18. sayfa),

Başsavcının yetkisi alınacak dava açma şartı bağlanacak, (Alt başlık, 17 Mart, 2008, 18. sayfa),

İddianameyi kim sızdırdı, (Alt başlık, 17 Mart, 2008, 19. sayfa),

Erken seçim şifreleri, (Başlık, 17 Mart, 2008, 21. sayfa),

Hürriyet gazetesi üç gün boyunca haberi manşet ve sürmanşet şeklinde ilk sayfadan vermiş ayrıca iç sayfaları çoğunda da olay başlık şeklinde ve tam sayfa biçiminde verilmiştir. Bu gazetenin olaya verdiği önemi göstermektedir.

Başlıklarda çoğu zaman ideolojik olarak bilgi eksiltimi, genelleştirme ya da kurgulama yoluna gidilmektedir. 17 Mart 2008 tarihli AKP’ye açılan davadan Erdoğan’ın başbakanlıktan ayrılıp, vazgeçmeyeceğini belirten Şanlıurfa konuşmasından alınan “Evvel Allah, dönüş yok” başlığında olduğu gibi bilgi eksikliği yoluna gidilmekte ve habere ilişkin birçok detaya yer verilmemektedir.

Gazete 17 Mart 2008 tarihli haber başlığında “Demokrasilerde parti kapatma kabul edilemez” ifadesi ile dava açılan partiden yana tavır sergilerken, 15 Mart tarihli haberinde ise “AKP laikliğe aykırılığın eylem odağı”, haber başlığı ile partinin kapatılmasına karşı olumlu bir duruş sergilemiştir. Bunu diğer başlıklarda da görmek mümkündür. Türkiye’yi etkileyen bu olaya karşı Hürriyet gazetesinin açıkça

parti kapatma davasının açılmasının yanlış olduğunu savunmadığı fakat destekler nitelikte de olmadığı söylemek mümkündür.

Araştırmanın Bulguları

1. Türk yazılı basını olaya gündeminde geniş bir şekilde yer vermiş fakat yazılı basın kamuoyunu bilgilendirme işlevini yerine getirirken olaylara nesnel bir bakış açısıyla yaklaşmamış ve görevini tam olarak yerine getirememiştir.

2. Basın siyaset etkileşimi sonucu basın söyleminin genel olarak yazılı basında iktidarın istek ve beklentileri sonucunda şekillendiği görülmüştür. Özellikle Zaman gazetesinde yer alan haberler bu doğrultudadır. Bu bağlamda gazetenin haber başlıkları oluşturulurken siyasi yapıdan etkilendiğini söylemek mümkündür (Örneğin; “AK Parti’yi kapatma davası millet iradesi ve demokrasiye karşı en büyük hukuki ayıptır” başlığı)

3. Yazılı basındaki mülkiyet yapısı ve üretim ilişkileri bunların ürünlerinin doğasını ve haberlerinin kamuoyunu ne derece bilgilendireceğini de belirlemektedir. Özellikle Hürriyet gazetesinde de durum böyle olmuştur. Açılan kapatma davasında halk bilgilendirilirken mülkiyet yapısından etkilenilmiştir.

4. Gazete manşetleri ele alındığında manşetlerde çoğu zaman ideolojik olarak bilgi eksiltimi ve kurgulama yoluna gidildiğini söylemek mümkündür. Sağ görüşlü gazetelerin bunu iktidar partisi lehine yaptığı, sol görüşlü gazetelerin ise iktidar partisi aleyhine yaptığı görülmektedir. Özellikle Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde bu daha açık bir şekilde fark edilmektedir. Burada da kamuyu bilgilendirilirken gazetelerin tarafsız davranmadığı ideolojik olarak hareket ettiği ortaya çıkmaktadır. Bu durum Adalet ve Kalkınma Partisi’nden bahsederken Cumhuriyet gazetesinin AKP demesi, Zaman gazetesinin ise AK Parti demesinden de anlaşılmaktadır (Örneğin; “Cumhuriyet: AKP’nin hedefi şeriat devleti”. , “Zaman: AK Parti’den değil

milletin egemenliğinden korkuyorlar”, başlıkları).

5. Gazetelerde olayla ilgili haber sayılarına bakıldığında da Cumhuriyet gazetesinde olayla ilgili 17 haber, Zaman gazetesinde olayla ilgili 21 haber ve Hürriyet gazetesinde ise olayla ilgili 13 haber yer almıştır. Bu haberlerin çoğu manşet ve sayfa başlığı şeklinde ve tüm sayfayı kapsayacak şekildeki haberlerdir.

6. Manşet, alt başlık ve iç sayfa başlıklarına baktığımızda Türkiye’yi etkileyen bu olaya karşı;

Cumhuriyet gazetesinin parti kapatma davasının açılmasının yerinde bir davranış olduğu ve destekler bir tutum izlediği görülmektedir.

Zaman gazetesinin de manşet, alt başlık ve iç sayfa başlıklarına baktığımızda bu olaydaki duruşu Adalet ve Kalkınma Partisi’nden yana olduğu görülmektedir.

Hürriyet gazetesinin olayı ele alırken kesin bir tutum izlediğini söylemek mümkün olmamakla birlikte, ekonomik ve siyasal sistem içerisinde kendi çıkarlarını gerçekleştirecek şekilde mesaj oluşturduğu görülmektedir.

Genel olarak incelenen gazeteler, olay hakkında kamuoyunu bilgilendirirken kendi siyasi duruşu yönünde haber başlıkları oluşturmuştur. Kamuyu bilgilendirilirken nesnel haber başlıkları oluşturulmamıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Her geçen gün daha geniş kitlelere hitap eden kitle iletişim araçları vermiş olduğu haber, bilgi ve yorumlarla kamuoyunun oluşum sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bilim adamları basından bahsederken özellikle haberin, düşüncenin, bilginin, gelişmenin üretilmesi ve dağıtılmasına katkıda bulunduğu üzerinde durmuştur. Basının önemi ve en büyük görevi bilgilendirmedir.

Yapılan araştırma sonucunda yargı ve siyaset kurumu gibi ülke yönetimlerinde önemli rol oynayan iki kurumun adeta karşı

karşıya geldiği ve kamuoyu bilgilendirilirken hassas olunması gereken bir dönemde yazılı basın konuya duyarsız kalmadığı tespit edilmiştir. Bu olumlu bir gelişmedir. Fakat yazılı basının görevini yerine getirirken nesnel olarak değil de kendi çıkarları doğrultusunda ve basın kurumlarının görüşlerini yansıtacak şekilde olaya baktıklarını söylemek mümkündür. Örnek olarak seçilen olayla ilgili haber başlıkları ele alındığında gazetelerin görüşleri ve çıkarları doğrultusunda haber başlıklarının da şekillendiği görülmektedir. Basında çeşitlilik vardır ve her basın örgütü kendi politik görüşünü yansıtmalıdır. Fakat bunu yaparken nesnel bakış açıları ile yaklaşmalı, özellikle ülke için önemli olan ve kamuoyunun hassas olduğu dönemlerde yaptığı haberlerin içeriğine ve dolayısı ile haberde ilk olarak göze çarpan haber başlıklarına dikkat etmelidir.

Yazılı basın kamuoyunun oluşum sürecindeki önemi itibari ile ortaya çıktığı tarihten beri her zaman ilgi odağı olmuş ve kamuoyunun bilgilendirilmesinde, siyasal iktidarı ele geçirme ve devamını sağlamada önemli bir araç olarak değerlendirmiştir. Bu nedenle basının kamuoyunun bilgilendirilmesindeki rolü önemsenmeli, basın ve siyaset arasındaki çıkar ilişkileri sonucunda basın özgürlüğü kötüye kullanılarak, halkın bilgilenme hakkı zedelenmemeli ve kamuoyunun sağlıklı bir şekilde oluşumu engellenmemelidir.

Kaynakça

- Balcı, E. (2000). *Kitle İletişimi ve İdeoloji: Kamuoyu Oluşturma Sürecinde Televizyon Haber Bültenleri*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Bekiroğlu, O. (2006). *Yerel Kamuoyunun Oluşumunda Yerel Basının Rolü: Trabzon İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Bulut, S. , Yaylagül L. . (2004). Türkiye’de Yazılı Basında Yargıtay ve Mafya İlişkisine Yönelik Haberler. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 19, 119-140.
- Cohen, C., B. (1963). *The Press and Foreign Policy*. Princeton: Princeton University Press.
- Domenach, J. (1995). *Politika ve Propaganda* (T. Yücel, Çev.). İstanbul: Vadi Yayınları.
- Duran, R. (2003). Haber Ama Nasıl Haber, , S. Alankuş (Der.). *Medya, Etik ve Hukuk* (s. 103–125), İstanbul: Zafer Matbaası.
- Dursun, Ç. (2001). *Tv Haberlerinde İdeoloji*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Gezgin, S. (2006). Günümüz Yazılı Medyasının Sorunları. *Kent Haber*. Erişim Tarihi: 19. 04. 2008. http://www.kenthaber.com/Arsiv/Haberler/2006/Subat/21/Haber_123780.aspx,
- Güz, N. (2005). *Haberde Yönlendirme Ve Kamuoyu Araştırmaları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- İlkiz, F. (2003). Türkiye’de Sansür, Hukuk ve Haber. S. Alankuş (Der.), *Medya, Etik ve Hukuk*, İstanbul: Zafer Matbaası, ss:125–159.
- İnal, A. (1996). *Haberi Okumak*. İstanbul: Timuçin Yayınları.
- Kalender, A. (1995). *Siyasal İletişim Seçmenler ve İkna Stratejileri*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Kapani, M. (1988). *Politika Bilimine Giriş*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Kızıl, E. , N. (1998). *İletişim Özgürlüğü ve Medyada Otokontrol*. İstanbul: Beta Basım.
- Mcquail, D. (1994), *Kitle İletişim Kuramı* (A.Yüksel, Çev.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Milburn, A.M. (1996). *Sosyal Ve Psikolojik Açından Kamuoyu Ve Siyaset* (A.

- Dönmez ve V. Duyan, Çev.).
Ankara: İmge Kitabevi.
- Neumann, E. N. (1998). *Kamuoyu Suskunluk Sarmalının Keşfi* (M. Özkök, Çev.), Ankara: Dost Kitabevi.
- Öksüz, O. (2007). Kamuoyu Oluşum Sürecinde Basın Siyaset İlişkilerinin Etik Açısından Değerlendirilmesi. *Selçuk İletişim*, 5/1, 66-81.
- Poyraz, B. (2001). *Haber Ve Haber Programlarında İdeoloji Ve Gerçeklik*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Wolton, D. (1991). Siyasal İletişim: Bir Model Yaratmak, *Birikim*, 30, 42-50.
- Yüksel, E. (2001). *Medyanın Gündem Belirleme Gücü*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Vural, A. M. (1999). *Yerel Basın Ve Kamuoyu*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.